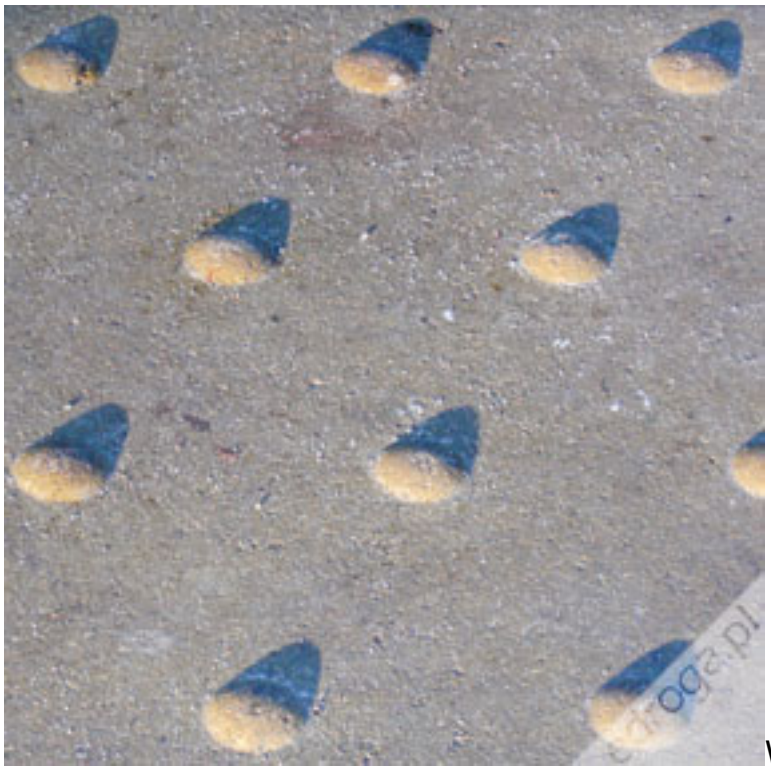
Projektowanie dla wszystkich (I) Początki procesu zmian

Utworzono: wtorek, 10, lipiec 2012 08:28 Agnieszka Serbeńska

We wszystkich państwach świata wzrasta populacja osób starszych i osób mających problemy w poruszaniu się. Projektowanie więc przestrzeni uwzględniające potrzeby starszych i niepełnosprawnych staje się koniecznością. Współczesne projektowanie musi jednak uwzględniać też ludzi zdrowych, których sprawność ograniczona jest czasową niedyspozycją. Te wszystkie oczekiwania spełnia projektowanie uniwersalne propagowane przez Center of Universal Design Uniwersytetu Północnej Karoliny (USA). Zgodnie z definicją projektowanie uniwersalne jest to: „projektowanie produktów i środowiska, które mogą być użytkowane przez wszystkich ludzi, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania” (Ron Mace). O powstaniu tej idei i jej założeniach rozmawiamy z **dr. inż. arch. Markiem Wysockim** z Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej.

- Od kiedy dostrzegamy potrzeby niepełnosprawnych jako uczestników życia społecznego, a w tym „komunikacyjnego” czyli związanego z dostępnością dróg, ulic i środków transportu zbiorowego? Jak następował ten proces zmian oraz w jaki sposób odzwierciedlało się to w podejściu do projektowania?

- W Polsce na to, że mamy myśleć o projektowaniu z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych wskazała ustawa Prawo budowlane z 7 lipca 1994 roku. W art. 5 pkt 4 tej ustawy zawarto przepis który określa, że każdy obiekt budowlany powinien zapewnić „niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich”.

Natomiast wśród państw świata najwcześniej idea projektowania uwzględniającego potrzeby osób niepełnosprawnych pojawiła się w Stanach Zjednoczonych. Proces

Phoca PDF

zmian zaczął tam następować po zakończeniu wojny w Wietnamie, kiedy do kraju powróciło wielu ułomnych weteranów. Wówczas właśnie zauważono problem braku możliwości funkcjonowania osób niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej. Za tym więc poszedł akt prawny z 1990 roku: ustawa o Niepełnosprawnych Amerykanach (Americans with Disabilities Act, skr. ADA). Ta regulacja wytyczyła ideę projektowania uniwersalnego. W latach 90. minionego stulecia zaczęto ją rozwijać na Uniwersytecie Północnej Karoliny (USA) i w 1995 roku uchwalono zasady projektowania uniwersalnego. Duże znaczenie dla upowszechnienia tej idei miało przyjęcie 20 grudnia 1993 roku podczas 48. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych (ang. The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities), które zostały opracowane na podstawie doświadczeń zdobytych w trakcie Dekady Osób Niepełnosprawnych (1983-1992), zorganizowanej pod egidą Narodów Zjednoczonych. Na ten zbiór składają się 22 zasady, które formułują wytyczne w zakresie polityki dotyczącej niepełnosprawności oraz propozycje konkretnych działań.: 1. Budzenie świadomości, 2. Opieka medyczna, 3. Rehabilitacja, 4. Służby wspierające, 5. Dostępność, 6. Edukacja, 7. Zatrudnienie, 8. Środki utrzymania i zabezpieczenie socjalne, 9. Życie rodzinne i integralność osobista, 10. Kultura, 11. Sport i rekreacja, 12. Religia, 13. Informacja i badania naukowe, 14. Kreowanie polityki i planowanie, 15. Tworzenie prawa, 16. Polityka ekonomiczna, 17. Koordynacja działań, 18. Organizacje osób niepełnosprawnych, 19. Szkolenie personelu, 20. Monitoring krajowy i ocena programów dotyczących niepełnosprawności w zakresie wdrażania Zasad, 21. Współpraca techniczna i gospodarcza, 22. Współpraca międzynarodowa.

Standardowe Zasady obejmują więc różne aspekty życia, to jest od tych w rodzaju świadomościowych i światopoglądowych, po integrację i dostęp dla niepełnosprawnych w odniesieniu do kultury, zdrowia, transportu. Szwedzkie organizacje pozarządowe przełożyły te zasady na dokument Local Autohorities (2001), potocznie nazywany Agenda 22, który określa cele polityki społecznej państw oraz samorządów lokalnych. Niektóre z zasad Agendy 22 dotyczą stricte spraw przestrzennych, w tym dostępności (zasada 5) i mogą pomóc w opracowywaniu założeń polityki przestrzennej miast. Agenda 22 podkreśla kluczowe znaczenie dostępu do środowiska fizycznego oraz do informacji i komunikacji w tworzeniu przyjaznych warunków do aktywizacji osób niepełnosprawnych.

W Polsce przełomem w myśleniu o idei projektowania uniwersalnego była wydana w 1995 roku książka prof. Ewy Kuryłowicz z Politechniki Warszawskiej. Kolejną przełomową datą był rok 2003 obchodzony jako „Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych”. W tym momencie projektowanie dla potrzeb osób niepełnosprawnych przebiło się trafiając do świadomości ogółu. Warto też wspomnieć, że wcześniej, bo w 1997 roku, nasz parlament przyjął Kartę Praw Osób Niepełnosprawnych, jednak jej konkretnych efektów trudno dostrzec.

- Dla określenia projektowanie uniwersalne jest zamiennie używane „projektowanie dla wszystkich”…

- Tak. Początkiem tych pojęć nie była wyłącznie idea wyrównania szans, choć oczywiście dostosowanie przestrzeni jest wyrównywaniem szans. Jednak zasadnicza idea zawiera się w przeciwdziałaniu dyskryminacji, czyli chodzi o to, by wszyscy obywatele mieli prawo i dostęp na przykład do zasobów kultury, do spełniania się w obowiązkach społecznych i obywatelskich itd. Podejście jest więc szersze.

Idea projektowania uniwersalnego czy inaczej projektowania dla wszystkich (rzadziej też nazywanego projektowaniem włączającym) po 2003 roku znalazła swoje odzwierciedlenie w wielu różnych dokumentach, w tym rangi dyrektyw.

Przywołam w tym miejscu istotny fakt. Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w Warszawie, 21 czerwca br. zorganizowało konferencję „Współpraca instytucjonalna w dziedzinie projektowania uniwersalnego - perspektywy”. W spotkaniu wzięło udział grono osób zajmujących się projektowaniem uniwersalnym na różnych poziomach. I co ważne: w konferencji wzięła udział również Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania. W ten sposób wskazano, że projektowanie uniwersalne nie jest związane wyłącznie z osobami niepełnosprawnymi, ale z wszystkimi użytkownikami przestrzeni, jak: osoby starsze i opiekunowie osób starszych czy niepełnosprawnych, dzieci i ich rodzice/opiekunowie, kobiety w ciąży, osoby chore o ograniczonych możliwościach psychofizycznych, a też osoby z bagażem, które dźwigając ciężar mają ograniczone możliwości postrzegania i poruszania się. Ogólnie nazywam tę grupę ludzi „osobami o ograniczonej mobilności i percepcji w przestrzeni publicznej”.

W czasie tej konferencji mówiłem o instytucjonalnym działaniu na rzecz uniwersalnego projektowania w Polsce. Wiele sankcjonujących to dokumentów już istnieje, w tym też w naszym kraju, brakuje nam natomiast zasadniczego – to jest Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych (ang. Convention on the Rights of Persons with Disabilities) z 13 grudnia 2006 roku (Rezolucja ONZ nr 61/06). Dokument ten w parlamencie przeszedł już trzy czytania i oczekuje na ratyfikację. Polska podpisała Konwencję zaraz po jej przyjęciu, na początku 2007 roku.

Jednym z zagadnień zawartych w Konwencji jest dostępność, która jest warunkiem pewnej niezależności osób niepełnosprawnych. Dostępna przestrzeń jest tym, do czego powinny dążyć państwa, abyśmy mogli mówić o realnej integracji osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

Rozmawiała: AS

Phoca PDF